

Чернець Ілона Сергіївна
аспірантка кафедри фінансів ім. С. І. Юрія
ЗУНУ, м. Тернопіль

ФІСКАЛЬНЕ ЗНАЧЕННЯ ЗАСТОСУВАННЯ ПОДАТКІВ ДЛЯ БЮДЖЕТУ КРАЇНИ

До факторів, що впливають на обсяг податкових надходжень до бюджету, відносять макроекономічні чинники, які змінюються з кожним роком: розмір ВВП, структура платіжного балансу, законодавча база. Крім цього, на обсяг податкових надходжень до бюджету впливають і мікроекономічні чинники: вибір підприємствами виду свого оподаткування, наявність у підприємств податкових пільг, рівень прибутковості суб'єктів господарювання, розмір їх валового доходу, витрати на оплату праці в структурі собівартості продукції підприємства, середньооблікова чисельність працюючих, ефективність податкового менеджменту підприємств тощо.

Слід зазначити, що найбільшу частку в структурі податкових надходжень складають внутрішні податки на товари та послуги (ПДВ та акцизи). Саме загальнодержавний податок на додану вартість має найбільшу фіскальну роль, і в 2021 році складав понад 41% доходів Державного бюджету України. На другому місці знаходяться акцизні податки на третью податки на доходи, податки на прибуток і податки з доходів фізичних осіб. У структурі податкових надходжень їхня частка коливається у проміжку від 12,5% до 10,6% [1].

Щодо рентної плати, то в 2021 році сума надходжень становила 6,2%. Це пов'язано із зменшенням ставок рентної плати за користування надрами для видобування нафти. Податкові надходження є важливою формою перерозподілу валового внутрішнього продукту. Вони забезпечують значну частину доходів Державного бюджету України. Обсяги податкових надходжень бюджету визначаються станом розвитку економіки країни, кількістю економічних агентів та їх активністю, які відповідно до положень національного податкового законодавства зобов'язані здійснювати відрахування на користь держави, а також потребами держави щодо перерозподілу ВВП та фінансового забезпечення реалізації державних програм. Природа податкових вилучень обумовлює характер утворення податкових надходжень бюджету, формування яких здійснюється державою шляхом вилучення частини доходів чи інших активів платників податків на основі реалізації конституційного права на суверенітет в оподаткуванні. Податкові надходження посідають провідне місце серед різних методів мобілізації бюджетних ресурсів та інструментів державного регулювання економіки, вони є найбільш адекватним і об'єктивним відображенням стану національної економіки (економічного зростання або спаду).

Процес інтеграції до світової системи господарювання через міжнародні економічні зв'язки, які формуються й реалізуються на ринкових засадах, об'єктивно створює умови для підвищення рівня національного виробництва,

сприяє отриманню більшої економічної вигоди та дозволяє мобілізувати додаткові фінансові ресурси за рахунок міжнародних ринків збуту. Однак такі процеси одночасно загострюють проблему конкурентної боротьби вітчизняних та іноземних товаровиробників на внутрішньому та зовнішніх ринках, а також впливають на економічні відносини між державами.

В таких умовах для країни є дуже важливим захист внутрішнього ринку від недобросовісної конкуренції. Цього можна досягти шляхом використання тарифних регуляторів та нетарифних бар'єрів, особливе місце серед яких посідають особливі види мита, зокрема антидемпінгове, компенсаційне та спеціальне. Вони застосовуються з метою захисту економічних інтересів України та українських товаровиробників від несправедливої конкуренції у разі ввезення товарів. Тому саме їх дослідження є особливо актуальним на сучасному етапі.

У 2019 році впровадження виваженої фіскальної політики та підвищення ефективності управління державним боргом позитивно вплинули на динаміку боргу. Станом на кінець 2019 року відношення державного боргу до ВВП становило близько 44,3%, а державного та гарантованого державою боргу до ВВП – 50,3% (на кінець 2018 року – 60,9%, на кінець 2016 року – 80,9%) [2].

Негативний вплив поширення COVID-19 як на світову економіку, так і на економічну ситуацію в країні спричинив збільшення планового дефіциту державного бюджету у 2020 році порівняно з 2019 роком більш ніж втричі. Зростання рівня дефіциту державного бюджету з 2% ВВП у 2019 році до затверджених 7,5% ВВП на 2020 рік, а також продовження тенденції недовиконання плану приватизації призвели до зростання обсягу державних запозичень, і, як наслідок, обсягу державного боргу та витрат на його обслуговування.

Таким чином, дохідна частина бюджету формувалась на таких прогнозних макроекономічних показниках як: реальне зростання ВВП, індекси цін, номінальна середньомісячна заробітна плата, кількість штатних працівників, фонд оплати праці, розмір мінімальної заробітної плати та прожиткового мінімуму, обсяг експорту та імпорту товарів та послуг, обмінний курс гривні до долара США та євро, середньорічна ціна на нафту марки Brent та імпортованого природного газу, обсяги імпорту природного газу, обсяги видобутку корисних копалин, кінцеві споживчі витрати, прибуток прибуткових підприємств та багато інших факторів, пов'язаних як з фізичними обсягами виробництва та імпорту, так і вартісними параметрами, а також з використанням податкової та митної інформації з декларацій, поданими платниками податків за попередні і у поточному бюджетному періодах.

Список використаних джерел:

1. Звіт про фінансову стабільність. Червень 2022 р. / Національний банк України. 54 с.
2. Радіонов Ю. Д. Державні фінанси в забезпеченні стабільності фінансової системи України. *Економіка України*. 2022. № 9. С. 77-98.